

בעין חינוכית

בעין חינוכית מספר 62, כ"ו בתשרי תש"ע

הרהורים חינוכיים על יחסנו לפרס הנובל

הרב יונה גודמן, ראש תחום חינוך אמוני, מכללת אורות ישראל

לאחרונה נתבשרו אזרחי המדינה כי הוחלט להעניק את פרס נובל בכימיה של שנה זו למדענית ישראלית, פרופ' יונת ממכון ויצמן. במשך כמה ימים געשה התקשורת הארצית. האם אותנו זה צריך לעניין? האם זה באמת חשוב? במקרה שוחחתי על הפרס עם כמה מכרים שהם מורים חילוניים. כולם אמרו כי הזכייה מרגשת וכי חובה לדבר עליה בכיתות. אחד הסביר לי כי "זכינו לכבוד גדול מטעם אומות העולם" וחשוב שהתלמידים ידעו זאת. ברם, כששאלתי מחנך בבית ספר דתי האם בכוונתו לדבר על הנושא עם תלמידיו, הוא התבונן בי בפליאה והתקשה להבין את השאלה. בין השאר הוא טען: "מה, אנו זקוקים לכבוד של הגויים?! הם יקבעו אם אנו מכובדים? הרי הכבוד שלנו טמון בקומתנו הרוחנית ולא בוועדות של כל מיני פרופסורים. אולי לא שמת לב, אך בשמחת תורה רקדנו עם ספר תורה ולא עם ספר כימיה".

איני חושב שדבריו מייצגים את כלל המורים הדתיים, אך אין ספק שההתלהבות העצומה בה הנושא טופל במערכת החילונית (כולל כלי התקשורת שלה) היא עשרת מונים יותר מאשר ההתייחסות במגזר הדתי, אשר רובו ככולו פשוט התעלם באדישות מהעניין.¹

לעתים נדמה כי די שהציבור החילוני יתלהב מנושא מסוים כדי שחלק מהדתיים יירתעו ממנו. גישה זו אינה בדיוק עניינית ועדיף לבדוק כל נושא לגופו. מבט ענייני יחשוף כמה נימוקים שונים מדוע יש להתייחס (ולשמוח!) על ההישג:

- א. האומנם כימיה בפרט ומדע בכלל אינם חשובים? כיצד נצליח לנהל מדינה אם לא יהיו בתוכנו אנשים מצטיינים בכל התחומים? האם נייבא גויים שיהיו הרופאים והמהנדסים, המנכ"לים והקצינים שלנו?
- ב. הקב"ה הטיל עלינו משימה "לתקן עולם במלכות שד-י". תיקון העולם הנדרש אינו רק במישור הרוחני. האם אין לנו חובה לסייע במאמץ האנושי לרפא חולים (תחום המהווה תוצאה אפשרית מתגליותיה של יונת)? כשנצטוונו בפרשת השבוע "וכבשוה", אין הכוונה לעשות מלחמות, אלא להדביר את הקשיים והסכנות, גם בכלים מדעיים.²
- ג. ייעודו של עם ישראל מחייב לשאוף להצטיינות רוחנית ולבשר את שם ה' בעולם. נצליח בכך רק אם נהיה חלק מהעולם, אם נראה כיצד היותנו בעל אומר רוחני נעלה אינו סותר את היותנו עם בריא ובו בעלי מקצועות שונים ומגוונים (ראו אורות, עמ' קד), המפתח את המדינה ואת העולם. האם אנו כה גלותיים עד שנותרנו מנוכרים לעולם הנפלא שברא הקב"ה? (ועוד לא דיברנו על הזכות והחובה להכיר את פלאי הבריאה ולהעמיק דרכם את האמונה. ראו רמב"ם, הלכות יסודי התורה ב, ב).³

1 שיקוף מצבנו מתבטא בהיקף הסיקור העיתונאי: בעיתונות החילונית הנושא זכה להתייחסות רחבה. בעיתונות הציונית-דתית (כולל דפי פרשת שבוע ואתרי אינטרנט) הוא זכה להתייחסות צנועה מאוד. בעיתונות החרדית (כולל אתרי חדשות שלהם) הוא כמעט שלא הוזכר כלל.

2 בבחינת "האדם היוצר" של הרב סולוביצ'ייק (ראו: סולוביצ'ייק, הרב י"ד [תשמ"א]. איש האמונה (14-18). ירושלים: מוסד הרב קוק).

3 "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו (של ה')? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול" (רמב"ם, שם).

ד. כסיכום ביניים ניתן לומר, כי בירור היחס הרצוי שלנו כלפי ההצלחה (העולמית) בתחומי הכימיה מהווה הזדמנות לדון על יחסנו העקרוני ללימודי חול. האם הבחירה ללמוד אותם מהווה חולשה או ייעוד? יודגש כי אין אנו מתייחסים כאן לשאלות חשובות אחרות, כמו באיזה גיל ובאיזה היקף ראוי ללמוד לימודי חול (ראו למשל אגרת קע של הראי"ה), באיזו מסגרת כדאי ללמדם וכן הלאה. אנו מעלים כאן רק את חשיבות הבירור של עצם יחסנו, כציבור דתי-לאומי, ללימודי חול ולעיסוקי חול מתוך עמדה תורנית.

נושא נוסף שעולה כאן, אליו רמזנו לעיל, הוא יחסנו כלפי מה שטען באוזניי אותו מורה: "מה, אנו זקוקים לכבוד של הגויים?!"⁴ התשובה היא שאנו צריכים למצוא חן בעיני הקב"ה ולעשות רצונו בלבב שלם. זו שליחותנו. אך הקב"ה הוא שהטיל עלינו להיות גם אור לגויים, והאור עשוי להתגבר אם נצטיין לא רק בעולמנו הרוחני אלא גם בכלל תחומי פועלנו. אם נראה באורח חיינו כי התחומים אינם סותרים (בניין רוחני ובניין פיזי) אלא אפילו משתלבים.⁴ על כן, אם אומות העולם מכירות ביכולותינו ומכבדות את הישגינו, זה בהחלט ביטוי למימוש חלקי מסוים של תפקידנו.

לבסוף, ראוי לציין כי סיפור חייה של פרופ' יונת מעלה גם נושאים נוספים שאינם קשורים דווקא לכימיה או ללימודי חול. בראיונות שונים שנתנה פרופ' יונת היא נשאלה גם על ילדותה. והנה, למרבה הפלא, הוריה מעולם לא שלחו אותה לקורסים למחוננים והיא לא נטלה חלק בחוגי מדע באוניברסיטה הקרובה. למען האמת, הוריה יכלו בקושי לתת לה אוכל. יונת גדלה בבית קשה יום. אביה נפטר כשהיא הייתה בת 11 ויונת הצעירה נאלצה בגיל צעיר לעבוד כדי לסייע בפרנסת המשפחה. לדבריה, דווקא מציאות זו בנתה אצלה תכונות של עמל והתמדה, של יכולת לקחת אחריות ולהתמודד עם קשיים. תכונות אלו סייעו לה להתמיד עשרות שנים במחקרה, אף כי פעם אחר פעם היא נתקלה בקשיים ובכישלונות (וכן בזלזול של אחרים שפקפקו ביכולתה להצליח בדרך בה בחרה). רק בזכות יכולת ההתמדה והעמל, היא בסוף הצליחה להגיע להישגים אדירים העשויים להועיל לבריאותם של מיליוני אנשים בעולם.

האם אין לנו מה ללמוד מסיפור זה? הרי לעתים אנו מתמודדים עם בעיות חינוכיות באופן נקודתי למדי: כשילד מתייאש ולא מסיים את פתרון התרגיל אומרים לו כי ימשיך לנסות לפותרו; כשילד טוען כי אינו מצליח לסדר את חדרו אמו מתעקשת שהוא מסוגל לסדרו. במקביל להתמודדות נקודתית עם בעיה זו או אחרת, סיפורה של פרופ' יונת מזכיר לנו כי ראוי להציב כיעד מודע ומתוכנן את עצם החינוך לעמל ולהתמדה כמו גם למידות חשובות אחרות. בלי תכונות אלו, לא רק מדענים לא יצמחו בתוכנו אלא גם לא תלמידי חכמים.

הרהורים חינוכיים

- בסיפור הנ"ל תכונות של עמל ונכונות להתמודד עם קשיים נבנו דרך החיים עצמם. האם רק אנשים קשיי יום יכולים להתחנך לכך? (בכלל, האם הסיפור מלמד כי קל יותר לחנך עניים?)
- האם אפשר לחנך במודע למידות כמו עמל והתמדה? אם כן, כיצד? לעוד אילו מידות ניתן וצריך לחנך במודע?
- לעתים קרובות אנו מקפידים לספר לתלמידנו "סיפורי צדיקים" ולהדגים תכונות ראויות דרך הופעתם אצל גדולי תורה. האם הצגת תכונות אלו גם אצל אנשים 'רגילים' (כמו פרופסור לכימיה) פוגעת במסר העולה מהצגתם אצל רבנים חשובים או מעצימה אותם? אילו מסקנות חינוכיות עקרוניות עולות מתשובתך בסעיף זה?

- מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי חינוך וחיים המתאימות לרוח של "בעין חינוכית", מוזמנת לשלחן אליי: yyg8@zahav.net.il.
- ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.
- נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.

4 מומלץ לעיין בספר "קודש וחולי" שיצא לאור לע"נ של דרור וינברג הי"ד (עלי, תשס"ז) ובעיקר במאמרים של הרבנים סדן וטאו המופיעים בחלק הראשון של הספר.